

Голуб Н.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет

Вольська А.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
викладач,
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

Golub Natalia,
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Tavriya State Agrotechnological University

Vol'S`Ka Angeliia,
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Senior Teacher of the Podilsky Special Educational and Rehabilitation,
Socio-Economic College

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ СПИСАНОЇ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Голуб Н.О., Вольська А.О. Проблемні питання обліку списаної кредиторської заборгованості. У статті розкрито сутність кредиторської заборгованості. Проаналізовано роль безнадійної та сумнівної заборгованості в сучасних умовах господарювання. Визначено причини виникнення безнадійної кредиторської заборгованості. Розглянуто основні напрями списання безнадійної кредиторської заборгованості. Розкрито особливості податкового та бухгалтерського обліку списаної кредиторської заборгованості. Встановлено проблемні питання податкового та бухгалтерського законодавства безнадійної та сумнівної кредиторської заборгованості. Розглянуто податкові наслідки з податку на додану вартість у разі списання кредиторської заборгованості у зв'язку із закінченням строку позовної давності за авансами, поставка товару за якими не відбулась. Визначено шляхи врегулювання списаної заборгованості в обліку.

Ключові слова: облік, позовна давність, зобов'язання, кредиторська заборгованість, кредитори, списана кредиторська заборгованість, поточна заборгованість, податкове зобов'язання, податковий кредит, розрахунок коригування, податкова накладна.

Голуб Н.А., Вольская А.А. Проблемные вопросы учета списанной кредиторской задолженности. В статье раскрыта сущность кредиторской задолженности. Проанализирована роль безнадежной и сомнительной задолженности в современных условиях хозяйствования. Определены причины возникновения безнадежной кредиторской задолженности. Рассмотрены основные направления списания безнадежной кредиторской задолженности. Раскрыты особенности налогового и бухгалтерского учета списанной кредиторской задолженности. Установлены проблемные вопросы налогового и бухгалтерского законодательства безнадежной и сомнительной кредиторской задолженности. Рассмотрены налоговые последствия по налогу на добавленную стоимость при списании кредиторской задолженности в связи с истечением срока исковой давности по авансам, поставка товаров по которым не состоялась. Определены пути урегулирования списанной задолженности в учете.

Ключевые слова: учет, исковая давность, обязательства, кредиторская задолженность, кредиторы, списанная кредиторская задолженность, текущая задолженность, налоговое обязательство, налоговый кредит, расчет корректировки, налоговая накладная.

Golub Natalia, Vol'S`Ka Angeliia. Problematic issues of accounting of write-off accounts payable. The essence of debt is revealed in the article. There are situations when the company does not fulfill its obligations to its counterparty and becomes a debtor. First of all, we need to check the reliability of information on the types and terms of payables. To do this, use direct confirmation of contractors, study contracts and contracts, personal interviews with employees who have information about debts and obligations of the enterprise. Commitment is the debt of an enterprise that arose as a result of past events and the settlement of which is expected to lead to a reduction in the resources of an enterprise that embody economic benefits. Bad receivables are current receivables, about which there is confidence in its non-return by the debtor or on which the expiry of the limitation period. The role of bad and doubtful debts in the current economic conditions is analyzed. To offset as accounts payable, such debt should correspond to bad debts. It is

important when payables become hopeless for accounting and tax accounting. In the tax context, its definition of bad debt relates to value added tax. For a profit tax, everything depends on accounting. Namely, when income is recognized for bad payables. If at the balance sheet date the previously recognized liability is not repayable, its amount is included in the income of the reporting period. The reasons for the occurrence of bad payables are determined. The main directions of write-off of bad payables are considered. The peculiarities of tax and accounting of the written off accounts payable are revealed. Problematic issues of tax and accounting legislation of doubtful and doubtful accounts payable are established. The tax consequences of the value added tax in the event of write-off of accounts payable due to the expiration of the limitation period for advances are considered, delivery of goods for which did not occur. Limitation period is the time when a person may apply to a court for the protection of his civil right or interest. Possibility of adjusting the received advance of the amount of tax liability on the basis of the calculation of the adjustment to the tax invoice is revealed. In this case, the limitation period is more than 1095 calendar days. In tax legislation, this problem concerns only the supplier. The settlement ways of written off debts in the account are determined.

Key words: accounting, limitation, liabilities, accounts payable, creditors, write-off accounts payable, current payables, tax liability, tax credit, adjustment of accounts, tax invoice.

Постановка проблеми. Виникнення кредиторської заборгованості в процесі діяльності кожного підприємства – явище досить поширене. Проте іноді така заборгованість набуває статусу безнадійної. Безнадійна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1]. Отже, безнадійною може стати тільки поточна дебіторська або також і поточна кредиторська заборгованість.

Для бухгалтерського та податкового обліку важливо, коли кредиторська заборгованість набуває статусу безнадійної. Для бухгалтерського обліку вагомо, аби була впевненість у непогашенні боргу.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам кредиторської заборгованості приділяли увагу як українські, так і зарубіжні науковці. Серед них варто виокремити праці Л. Бернстайна, Р. Брейлі, М. Білухи, Е. Бріггема, Ф. Бутинця, С. Голова, Дж. К. Ван Хорна, Е. Вілсона, О. Волинця, В. Гуліна, І. Ємельянова, І. Єфремова, Ю. Ігумнова, М. Козлової, Н. Коломійця, Д. Лаптевої, Р. Майданика, М. Макмінна, Л. Ніколенко, І. Я. Омецінської, В. Палія, О. Петрика, О. Петрука, В. П'ятакової, М. Пятова, І. Рильника, С. Свірко, Я. Соколова, О. Солдаткіної, Є. Хелфєрта та ін.

Формулювання цілей статті. Основною проблемою в сучасних умовах господарювання є несвоєчасне та неповне виконання суб'єктами своїх зобов'язань, тобто порушення домовленостей між сторонами, насамперед щодо строків оплати та поставки товарів, робіт, послуг.

Метою статті є розкриття сутності бухгалтерського обліку списаної кредиторської заборгованості, особливостей податкового та бухгалтерського законодавства та надання рекомендацій щодо вдосконалення такого обліку і регулювання безнадійної та сумнівної кредиторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [6].

У сучасних умовах жодне підприємство не може обійтися без кредиторської заборгованості, яка виникає у зв'язку з проведенням господарської діяльності, а саме придбання товарно-матеріальних цінностей без попередньої оплати. Передовсім треба перевірити достовірність інформації щодо видів і строків кредиторської заборгованості. Для цього користуються прямим під-

твердженням контрагентів, вивченням контрактів і договорів, особистими бесідами з працівниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання підприємства.

Кредиторська заборгованість визнається, якщо вона відповідає її визначенню, може бути вимірною і є релевантною, достовірною [2]. Виникає у разі, якщо дата надходження послуг (робіт, товарів, матеріалів послуг і т. д.) не збігається з датою їх фактичної оплати.

Кредиторська заборгованість – це складник кругообігу капіталу, що виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, які виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент [6].

Кредиторська заборгованість, як правило, передбачає погашення боргів у найближчому майбутньому і тому входить до складу короткострокових пасивів.

Залежно від походження відповідних зобов'язань кредиторська заборгованість поділяється в бухгалтерському балансі на такі види:

- заборгованість перед постачальниками та підрядниками;
- заборгованість за векселями комерційними до сплати;
- заборгованість перед дочірніми і залежними товариствами;
- заборгованість за авансами отриманими;
- заборгованість перед персоналом з оплати праці;
- заборгованість перед соціальними фондами;
- заборгованість перед бюджетом;
- заборгованість іншим кредиторам.

Наявність високої кредиторської заборгованості не є сприятливим фактором для організації та істотно знижує показники під час оцінки фінансового стану підприємства, платоспроможності і ліквідності.

Ймовірність зменшення економічних вигід оцінюється за кожним зобов'язанням окремо, за винятком випадків, коли за станом на звітну дату є кілька зобов'язань, однорідних за характером і породжуваною ними невизначеністю, які організація оцінює в сукупності.

При цьому, незважаючи на те, що зменшення економічних вигід підприємства за кожним окремим зобов'язанням може бути малоімовірним, зменшення економічних вигід у результаті виконання всієї сукупності зобов'язань може бути досить імовірним.

Облік списаної безнадійної кредиторської заборгованості наведено у п. 5 П(С)БО 11 «Зобов'язання», суму раніше визнаного зобов'язання, яке не підлягає погашенню на дату балансу, включають до складу доходів

звітний періоду [2]. Для відображення списаної заборгованості використовують субрахунок 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості».

Події, які можуть свідчити про впевненість у тому, що борг не буде погашено [3]:

- по-перше, впевненість у непогашенні настає, якщо кредитор ліквідувався. Запис у державному реєстрі про ліквідацію підтверджує завершення такої процедури ст. 104 Цивільного кодексу України. Але слід упевнитися, чи немає правонаступників, які мають право на стягнення боргу ст. 205 Господарського кодексу України, ст. 609 ЦКУ.

За таких обставин у періоді, у якому ліквідовано кредитора, про що зроблено запис у державному реєстрі і немає правонаступників, перед якими доведеться погашати борг, у бухгалтерському обліку потрібно визнати дохід.

- по-друге, можлива ситуація, коли кредитор пробаचाє борг, відповідно, його не потрібно погашати – є впевненість у непогашенні. Ця ситуація згідно зі ст. 605 ЦКУ припиняє зобов'язання, та у періоді, в якому було прощення боргу, боржник визнає в бухгалтерського обліку дохід від цього дійства.

- по-третє, коли спливає строк позовної давності та керівництво підприємства-боржника приймає після цього рішення, що погашати борг не буде.

Позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права чи інтересу згідно зі ст. 256 ЦКУ. Загальний строк позовної давності – три роки, але договором може бути встановлено і більший строк позовної давності. Для окремих видів вимог законом можуть бути встановлені спеціальні строки позовної давності, скорочені або більш тривалі порівняно із загальним строком. Термін позовної давності починає розраховуватися після закінчення строку виконання зобов'язань, якщо він визначений, або з моменту, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання. Позовна давність може подовжуватися та перериватися ч. 1 ст. 259, ч. 1 ст. 264 ЦКУ. Для переривання строку позовної давності досить визнати заборгованість – направити лист із визнанням боргу, перерахувати частину боргу (хоча б пару копійок) тощо [3].

Положеннями ПКУ щодо податку на прибуток не передбачено коригування фінансового результату до оподаткування на різниці під час списання кредиторської заборгованості за отриманими авансами. Такі операції відображаються згідно з правилами бухгалтерського обліку під час формування фінансового результату.

Відповідно до Податкового кодексу датою виникнення податкових зобов'язань із постачання товарів (послуг) вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше [4]:

- дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника податку як оплата товарів (послуг), що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів (послуг) за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

- дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодав-

ства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Якщо під час постачання було нараховано податкові зобов'язання за першою подією, то під час списання безнадійної дебіторської заборгованості вони не коригуються, оскільки підстави для цього відсутні.

Пунктом 198.2 ст. 198 Податкового кодексу встановлено, що датою віднесення сум ПДВ до податкового кредиту вважається дата тієї події, що відбулася раніше [4]:

- дата списання коштів із банківського рахунку платника податку на оплату товарів (послуг);

- дата отримання платником податку товарів (послуг).

Тобто у покупця під час перерахування авансу постачальнику виникає податковий кредит – за першою подією або за касовим методом п. 198.2 ст. 198, п.п. 14.1.266 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу. Проте оплачені товари (послуги) не було отримано після закінчення терміну позовної давності, тому така операція на дату списання безнадійної дебіторської заборгованості не відповідає нормі п. 198.1 ст. 198 Кодексу, згідно з яким до податкового кредиту включаються суми ПДВ, сплачені (нараховані) під час придбання товарів, послуг, необоротних активів.

У разі якщо за сплаченими авансами постачання товарів (послуг) протягом терміну позовної давності не відбулося, то факт придбання таких товарів (послуг), як це передбачено у п. 198.3 ст. 198 Податкового кодексу, відсутній, а тому право на податковий кредит щодо таких товарів (послуг) у платника податку відсутнє.

Отже, якщо платником податку за сплаченими авансами на підставі отриманої податкової накладної сформовано податковий кредит, але товари (послуги) протягом терміну позовної давності поставлено не було, то в податковому періоді, в якому відбувається списання безнадійної заборгованості за такими авансами, платнику слід зменшити суму податкового кредиту. Таке зменшення можна здійснити на підставі бухгалтерської довідки.

Списанням безнадійної кредиторської заборгованості за отриманими авансами продавець може зменшити податкові зобов'язання з ПДВ винятково на підставі «зменшуючого» розрахунку коригування, зареєстрованого покупцем в єдиному реєстрі податкових накладних. При цьому розрахунок коригувань до податкових накладних старше 1095 днів не можна зареєструвати в ЄРПН, оскільки вже сплив строк позовної давності.

Згідно з податковою накладною, продавець під час списання безнадійної кредиторської заборгованості має право відкоригувати податкове зобов'язання з ПДВ. Адже якщо продавець отримав від покупця аванс (перша подія), нарахував податкове зобов'язання, проте так і не здійснив постачання, то після закінчення строку позовної давності можна говорити про те, що операція так і не відбулася. Отже, продавцю треба відкоригувати податкове зобов'язання.

У Податковому кодексі не сказано про необхідність оформлення розрахунку коригування у разі списання безнадійної заборгованості. Тобто продавцеві зовсім не потрібен розрахунок коригування, щоби зменшити податкове зобов'язання. Але граничний строк реєстрації податкових накладних (розрахунку коригування) в єдиному реєстрі податкових накладних дорівнює 1095 календарним дням. Такі ж межі закріпили і в системі електронного адміністрування ПДВ, і для коригування показників зареєстрованої податкових накладних

за допомогою нового розрахунку коригування (строк реєстрації розрахунку коригування система рахує не від дати його складання як такого, а від дати складання податкових накладних, яка коригується).

Висновки. У Податковому кодексі та у Порядку ведення єдиного реєстру податкових накладних не встановлюють граничних строків для реєстрації податкових накладних (розрахунків коригування) в єдиному реєстрі податкових накладних. Ця ситуація є проблемою тільки лише у постачальника, покупцеві ж реєстрація розрахунку коригування, по суті, не потрібна.

Тому, на наш погляд, постачальникові логічніше обрати один із наведених варіантів :

1) або зменшити ПЗ на підставі бухгалтерською довідки та готуватися відстоювати такі дії в суді;

2) або списати суму ПДВ, нараховану під час отримання передоплати, на витрати: Дт 949 – Кт 643.

Відповідно до податкового законодавства, сума списаної кредиторської заборгованості буде оподатковуватися податком на прибуток підприємства. При цьому сума податкового кредиту з ПДВ не підлягає коригуванню.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» Наказ Міністерства фінансів України від 08.09.1999 № 237 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99> (дата 02.04.19).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00> (дата 02.04.19).
3. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України, 2003, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата 02.04.19).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата 02.04.19).
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XII, зі змінами і доповненнями / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата 02.04.19).
6. Гудима О.В. Особливості відображення операцій зі списання безнадійної кредиторської заборгованості *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2017 № 1 (94) С. 61-64.

УДК 657.3

Домбровська Н.Р.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

Dombrovska Natalia,
candidate of economic sciences, assistant professor
of department of fundamental and special subjects of educational and scientific,
*Chortkiv Institute of Entrepreneurship and Business
of Ternopil National Economic University*

СУТНІСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ТРАКТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ПРОВІДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Домбровська Н.Р. Сутнісне визначення та трактування фінансової звітності як провідної економічної категорії. У роботі досліджено сутнісне визначення та трактування фінансової звітності. Як кінцевий продукт бухгалтерського обліку вона відбиває і дає змогу оцінити результати діяльності, прогнозувати напрями поліпшення ефективності господарювання і пропонувати необхідні для управління рішення. Досліджено групування інформації, що надається під час фінансового звітування. Фінансову звітність віднесено до провідних економічних категорій і репрезентовано її як сукупність специфічних суспільно-економічних та інформаційних відносин, які складаються між господарюючими суб'єктами з приводу розкриття і використання інформації про фінансово-майновий стан і результати діяльності суб'єктів ринкової економіки для ухвалення ними рішень щодо формування, розподілу та використання обмежених економічних ресурсів.

Ключові слова: фінансова звітність, бухгалтерська звітність, користувачі інформації, бухгалтерський облік, види інформації.

Домбровская Н.Р. Сущностное определение и трактовка финансовой отчетности как ведущей экономической категории. В работе исследованы сущностное определение и трактовка финансовой отчетности. Как конечный продукт бухгалтерского учета она отражает и позволяет оценить результаты деятельности, прогнозировать направления улучшения эффективности хозяйствования и предлагать необходимые для управления решения. Исследована группировка информации, предоставляемой при финансовой отчетности. Финансовую отчетность отнесено к ведущим экономическим категориям и представлено ее как совокупность специфических социально-экономических и информационных отношений, которые складываются между хозяйствующими субъектами по поводу раскрытия и использования информации о финансово-имущественном состоянии и результатах деятельности субъектов рыночной экономики для принятия ими решений по формированию, распределению и использованию ограниченных экономических ресурсов.

Ключевые слова: финансовая отчетность, бухгалтерская отчетность, пользователи информации, бухгалтерский учет, виды информации.

Dombrovska Natalia. The essential definition and interpretation of financial statements as a leading economic category. The paper investigates the essential definition and interpretation of financial statements. As a final product of accounting, it reflects and allows to evaluate the results of activities, predict the direction of improving the efficiency of management and offer the necessary management decisions. It is determined that financial reporting should be regarded as a non-accounting method, but a method of knowing economic phenomena and processes associated with a particular economic entity. Comparison of the concepts of “financial reporting” and “financial statements” is made and the need for their differentiation that will help to understand the requirements of IFRS, advantages and opportunities of their application in Ukraine is pointed out. The constitutional elements of the financial reporting system are considered in order to find out the underlying factors and reasons by which the economic essence, the mechanism of functioning and development can be explained. It has been established that the process of harmonization of economic interests of financial reporting entities, in particular compilers and users of financial reporting, should be managed and based on a single methodological basis, as well as a clear algorithm for its implementation. Theoretical and methodical regulations of financial reporting are extended in the context of clarification of the conceptual apparatus. Furthermore, it has been also substantiated that the financial reporting of enterprises is a dialectical unity of the cause of the conflict of interests of the participants in economic relations and the means of its settlement through proper information. The grouping of the information provided in the financial reporting is investigated. The financial reporting is identified as one of the leading economic categories and represented as a set of specific socio-economic and informational relations that are drawn up between business entities regarding the disclosure and use of information on financial and property status and the results of the activities of market economy subjects for their decisions on the formation, distribution and use of limited economic resources.

Key words: financial reporting, accounting reports, users of information, accounting, types of information.

Постановка проблеми. Радикальні перетворення в Україні, спрямовані на розвиток ринкової економіки, поява нових видів економічних відносин між суб'єктами господарювання закономірно викликають потребу удосконалення інформаційного забезпечення процесу ухвалення управлінських рішень, основою якого є система бухгалтерського обліку. Інтеграція вітчизняної економіки у світовий економічний простір на засадах партнерства потребує проведення поглиблених досліджень теоретико-методологічного і практичного характеру, спрямованих на забезпечення кардинального підвищення ефективності господарювання. Вирішенню цих завдань багато в чому сприяє правильне розуміння та своєчасне отримання керівництвом та менеджерами підприємства достовірної інформації, яку надає бухгалтерська фінансова звітність. У зв'язку з цим актуальним є дослідження питання сутності фінансової звітності як провідної економічної категорії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні, організаційні та методичні аспекти сутності та формування фінансової звітності досліджували багато вчених, таких як В. Андрієнко, Г. Журавель, Т. Кучеренко, М. Пушкар, П. Хомин, М. Чумаченко та інші. Однак важливі питання методології та організації обліку і звітності в сучасних умовах для підприємств залишаються відкритими, серед яких чільне місце

належить розробленню науково обґрунтованих рекомендацій щодо сутності, трактування та правильного розуміння фінансової звітності відповідно до особливостей національної системи бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Метою статті є дослідження елементів системи фінансової звітності для уточнення сутнісного значення та трактування фінансової звітності як провідної економічної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік як інформаційна система має на меті задовольнити потреби внутрішніх та зовнішніх користувачів в обліковій інформації. Кінцевим продуктом функціонування облікової системи є фінансова звітність, за допомогою якої відбувається стан та результати фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Проведений моніторинг наукової та нормативної літератури цього питання показав існування різних поглядів щодо трактування фінансової звітності. Українські та іноземні автори неодноразово асоціюють її із різними, часом діаметрально супротивними між собою поняттями, серед яких найбільш розповсюдженими є такі: елемент методу бухгалтерського обліку, документ, система показників, бухгалтерська звітність, інформація, інформаційна модель підприємства, елемент інформаційного забезпечення підприємства й інструмент управління його діяльністю тощо.